

Θρησκείες της Θεσσαλονίκης

Η Θεσσαλονίκη, μια πόλη στην οποία έχουν ιστορικά ακμάσει οι τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες (χριστιανική, μουσουλμανική, ιουδαϊκή) αλλά και ένα μέρος που βρίσκεται στο μεσογειακό σταυροδρόμι της μετανάστευσης, κρίθηκε ως το ιδανικό σημείο για την αφήγηση των Κοινών Ιερών Τόπων.

Χριστιανισμός

Εικόνα 1: Ο σταυρός, ένα ιερό χριστιανικό σύμβολο

Τρία είναι τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα, που αναδεικνύουν την Εκκλησία της Θεσσαλονίκης στους έξι πρώτους αιώνες του χριστιανικού βίου της: **Πρώτον** η **Παύλειος Παράδοση** η οποία έχει τις ρίζες της στην ίδρυση από τον ίδιο τον Απ. Παύλο της Εκκλησίας της Θεσσαλονίκης, το 50 μ.Χ. Τους Χριστιανούς της πόλεως αυτής χαρακτηρίζει ο ίδιος ως «τύπους πάσι τοις πιστεύουσιν εν τη Μακεδονία και εν τη Αχαΐα (Α' Θεσ. 1,7), **δεύτερον** η **Δημήτριος Παράδοση** καθώς το μαρτύριο του Αγίου Δημητρίου, την 26 Οκτωβρίου του 305 μ.Χ. και η επακολουθήσασα τιμητική λατρεία δεν έχουν το όμοιό τους εις ιστορικό ρόλο σ' όλη την βυζαντινή αγιολογία και ιστορία. Η μεγάλη βασιλική του Αγίου και η πολυήμερη πανήγυρη του στη Θεσσαλονίκη, την καθιερώνουν ως το πρώτο πολιτιστικό κέντρο των Βαλκανίων, παράλληλο προς την έδρα της αυτοκρατορίας, την Κωνσταντινούπολη και **τρίτον** η **διοικητική εξαρχική τιμή** της στο σύστημα διοικήσεως του Αρχαιγόνου Χριστιανισμού, το τρίτο ιστορικό, διοικητικής σημασίας, γεγονός, που εξαίρει τη θέση της Εκκλησίας της Θεσσαλονίκης ως το 732 μ.Χ. Τί σημαίνει αυτό; Στην πρώτη Χριστιανική Εκκλησία, του 4^{ου} μ.Χ. αι., τέσσερις ήταν οι ανώτατες εκκλησιαστικές αρχές. Ονομάζονται Εξαρχίες. Ήταν της Ρώμης, της Αλεξάνδρειας και της Αντιοχείας ως το 325 μ.Χ. (Α' Οικ. Σύνοδος) και της Κωνσταντινουπόλεως το 381 μ.Χ. (Β' Οικ. Σύνοδος). Μετά από αυτές, διακεκριμένη θέση κατέχει και η Εκκλησία Θεσσαλονίκης ως Εξαρχία.

Η Εκκλησία Θεσσαλονίκης, με την προεκτεθείσα ιστορική, πνευματική και διοικητική παράδοση της πρώτης περιόδου (Παύλειος, Δημήτριος και Εξαρχική παράδοση), καθίσταται στη δεύτερη περίοδο δράσεως της στο βυζαντινό κράτος, δικαιοδοσία και ζωντανό μέρος του όλου, σάρκα εκ της σαρκός, του Οικουμενικού Πατριαρχείου στη Βασιλεύουσα.

Μουσουλμανισμός

Εικόνα 2: Προσευχή στο τζαμί

Οι πρώτοι μετανάστες ισλαμικής πίστης, κυρίως Αιγύπτιοι, έφθασαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950 από την Αίγυπτο και συγκεντρώθηκαν στα δύο κύρια αστικά κέντρα της χώρας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Από το 1990, σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των μουσουλμάνων μεταναστών από διάφορες χώρες της Μέσης Ανατολής, της Βόρειας Αφρικής, καθώς και από το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, την Ινδία, το Μπαγκλαντές, τη Σομαλία και τη μουσουλμανική Νοτιοανατολική Ασία. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος της μεταναστευτικής μουσουλμανικής κοινότητας προέρχεται από τα Βαλκάνια, συγκεκριμένα από την Αλβανία και τις Αλβανικές κοινότητες της Βόρειας Μακεδονίας και από άλλες πρώην Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες. Μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του 1990, πολλοί Αλβανοί άρχισαν να μεταναστεύουν στην Ελλάδα, δουλεύοντας σε εργασίες με χαμηλό μισθό σε αναζήτηση οικονομικών ευκαιριών και φέρνοντας τις οικογένειές τους να εγκατασταθούν σε πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη. Ο μουσουλμανικός πληθυσμός δεν είναι ομοιογενής, αφού αποτελείται από διαφορετικά εθνικά, γλωσσικά και κοινωνικά υπόβαθρα, τα οποία συχνά επικαλύπτονται. Η μουσουλμανική πίστη είναι η πίστη αρκετών εθνικών ομάδων που ζουν στην παρούσα επικράτεια της Ελλάδας, δηλαδή τους Πομάκους, τους Τούρκους, ορισμένους Ρομά και Έλληνες Μουσουλμάνους, της Δυτικής Μακεδονίας, οι οποίοι προσηλυτίστηκαν κυρίως τον 17ο και 18ο αιώνα. Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της χώρας μειώθηκε σημαντικά ως αποτέλεσμα της συμφωνίας του 1923 για την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ της Ελλάδας και της νέας Τουρκικής Δημοκρατίας, η οποία ξερίζωσε επίσης περίπου 1,5 εκατομμύρια Έλληνες από τη Μικρά Ασία.

Ιουδαϊσμός

Εικόνα 3: Το αστέρι του Δαβίδ.

Η Θεσσαλονίκη είχε προπολεμικά μια από τις πιο ακμαίες εβραϊκές κοινότητες της Ελλάδας, μαζί με τη Λάρισα, τα Ιωάννινα, τη Καστοριά, τη Βέροια, την Καβάλα, τη Δράμα, τις Σέρρες, την Πάτρα, τον Βόλο και τη Φλώρινα. Ωστόσο οι πρώτοι Εβραίοι εγκαταστάθηκαν στη γη της Μακεδονίας από την αρχαιότητα, το 513 π.Χ. Αποτελούσαν δούλους από τη Μεσοποταμία, οι οποίοι εξαναγκάστηκαν από τον Δαρείο Α΄, Βασιλιά της Περσίας να πολεμήσουν κατά των Σκυθικών φυλών. Αργότερα ο Κάσσανδρος χρησιμοποίησε και Εβραίους για τον εποικισμό της νεοϊδρυθείσας πόλης της Θεσσαλονίκης. Σημαντικός σταθμός στην ιστορία της εβραϊκής κοινότητας αποτελεί το έτος 52 μ.Χ., όταν ο Απόστολος Παύλος κήρυξε στη συναγωγή της Θεσσαλονίκης μέχρι όπου εκδιώχθηκε από την εβραϊκή κοινότητα της πόλης. Αποτέλεσμα του κηρύγματος αυτού ήταν τη διάδοση του μηνύματος του Χριστιανισμού στη Θεσσαλονίκη μέσα από τον αρχικό προσηλυτισμό του εβραϊκού πληθυσμού της πόλης. Η εβραϊκή κοινότητα ήταν μια ακμάζουσα κοινότητα με πρόσβαση στην τοπική κοινωνία, που έδρασε άμεσα και δυναμικά για να προστατεύσει τη θέση της και τα δικαιώματά της από την απειλητική για την κοινότητα διδασκαλία και παρουσία του Απ. Παύλου. Στις Πράξεις (17:5-9) οι Ιουδαίοι στη Θεσσαλονίκη παρουσιάζονται ως έχοντες τη δυνατότητα να αναφέρονται στους τοπικούς άρχοντες. Θεωρείται από ιστορικούς ότι οι προσβάσεις των Ιουδαίων ίσως να συνδέονται άμεσα με την παρουσία επιφανών εθνικών στη συναγωγή. Εφόσον γίνει αποδεκτή η περίπτωση Ιουδαίοι πλοιοκτήτες από την Αλεξάνδρεια να εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη, ήταν σε θέση να προσελκύσουν μερίδα του πληθυσμού προς τον Ιουδαϊσμό λόγω των εμπορικών και κοινωνικών επαφών τους. Δεν αποκλείεται στη συνέχεια να εντάχθηκαν σε αυτή Ιουδαίοι και από άλλες πόλεις, τη Ρώμη, την Αλεξάνδρεια και την Αντιόχεια, οπότε φυσικό ήταν να ιδρυθούν διαφορετικές συναγωγές με τις ιδιομορφίες της η κάθε μια. Αναφέρεται ότι κατά τον 1ο π.Χ. αιώνα στην πόλη συνυπήρχαν τέσσερις διαφορετικές ομάδες Ιουδαίων: οι γηγενείς, οι Αλεξανδρινοί, οι Απολλωνιάτες και οι Αμφιπολίτες. Κάθε ομάδα διατηρούσε δικιά της συναγωγή, αποτελούσε ξεχωριστή κοινότητα με αυτόνομη διοίκηση και βρισκόταν σε εξαιρετική κοινωνική και οικονομική κατάσταση. Όλοι οι Ιουδαίοι της Θεσσαλονίκης δεν ήταν πλούσιοι έμποροι και πλοιοκτήτες. Θεωρείται ότι το κατώτερο κοινωνικά στρώμα της Θεσσαλονίκης ήταν συνδεδεμένο με την ιουδαϊκή κοινότητα.

Κατά τα τέλη του 15ου αιώνα φτάνουν στη Θεσσαλονίκη κατά περιόδους ομάδες Εβραίων, που διώκονται από διάφορες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Εβραίοι της Ουγγαρίας και της Γερμανίας,

τους λεγόμενους Ασκεναζίμ. Η μεγαλύτερη όμως ομάδα ήταν οι Σεφαραδίτες, προερχόμενοι κυρίως από την Ιβηρική Χερσόνησο από όπου εξορίστηκαν το 1492 με διάταγμα των Βασιλέων της Ισπανίας. Οι Οθωμανικές αρχές υποστήριξαν την εγκατάσταση των διωκόμενων Εβραίων από τη Δυτική Ευρώπη αντιλαμβανόμενες τα οφέλη που προέκυπταν από την εγκατάσταση τους σε πόλεις που είχαν εξαντληθεί από πολέμους και φυσικές καταστροφές, όπως για παράδειγμα η Θεσσαλονίκη. Κατά την πρώτη απογραφή της τουρκοκρατίας, του έτους 1478, δεν αναφέρονται Εβραίοι στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Στα μέσα του 16ου αι. η πόλη έχει 80 συναγωγές και υπήρχαν 3.143 εβραϊκές οικογένειες. Στα ανατολικά της πόλης τοποθετείται το εβραϊκό νεκροταφείο, το οποίο επεκτείνεται πάνω στο χριστιανικό κοιμητήριο. Πυρήνας της κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής των επήλυδων ήταν οι συναγωγές τους που λάμβαναν το όνομά τους από τους τόπους προέλευσης του ποιμνίου τους. Την εβραϊκή κοινότητα διοικούσε ένα συμβούλιο ραβίνων, ο αρχηγός των οποίων ονομαζόταν μέγας Χαχάμης .Περιβαλλόταν από ένα συμβούλιο που το αποτελούσαν τα πιο σημαίνοντα πρόσωπα της κοινότητας. Διέθεταν κοινό ταμείο. Το 1618 συγκροτείται για πρώτη φορά το ανώτατο διοικητικό όργανο αυτής της ομοσπονδίας που αποτελείται από τρεις ραβίνους. Την προεδρία κάθε τριανδρίας ασκεί ο γηραιότερος ραβίνος που έχει τον τίτλο του «Rav Gadol», έναν μάλλον άτυπο τίτλο αρχираβίνου. Οι τριανδρίες αυτές συχνά πλαισιώνονται από επιτροπές λαϊκών και η αποστολή τους ήταν κυρίως συμβουλευτική μια και δεν επιδίωκαν να αφαιρέσουν εξουσίες από τις τοπικές κοινότητες. Από περιγραφές περιηγητών είναι γνωστά τα σχετικά με την εμφάνισή τους: όλοι έτρεφαν γενειάδα και είχαν μία ή δυο τούφες μαλλιών. Οι γυναίκες κλείνουν τα μαλλιά τους σαν μια πλατιά ουρά πίσω από το κεφάλι τους και στην άκρη της υπάρχει ένα χάλκινο κουμπί .Από τότε και στο εξής οι Εβραίοι έγιναν αναπόσπαστο κομμάτι της Θεσσαλονίκης και είχαν σημαντικό ρόλο στα πολιτικά και οικονομικά δρώμενα της πόλης και συμμετείχαν ενεργά σε όλες τις θέσεις και τις τάξεις. Αφομοιώθηκαν δε πλήρως και ζούσαν διάσπαρτα μέσα στην πόλη για πολλά χρόνια.

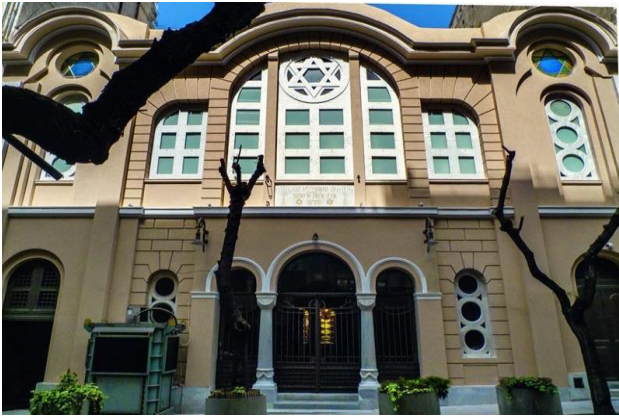
Η Γερμανική εισβολή ,όμως, έφερε την εξόντωσή τους από την πόλη καθώς οι Γερμανοί τους έστειλαν σχεδόν όλους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης αντίθεση με άλλα μέρη της Ευρώπης, στη Θεσσαλονίκη δεν υπήρχε γκέτο για τον εβραϊκό πληθυσμό της πόλης, γεγονός που φάνηκε παράξενο στις δυνάμεις κατοχής. Στις 15 Ιουλίου και οι τελευταίοι 2.000 Εβραίοι είχαν αποσταλεί στο Άουσβιτς. Λιγότερο του 5% του εβραϊκού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης γλύτωσε την εκτόπιση. Συνολικά 45.000 Θεσσαλονικείς Εβραίοι έφτασαν στο [Άουσβιτς](#) από τη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι λίγες ώρες μετά την άφιξή τους θανατώθηκαν στους θαλάμους αερίων. Σήμερα η Ισραηλιτική κοινότητα Θεσσαλονίκης αριθμεί 1.100 μέλη και αποτελεί τη δεύτερη σε μέγεθος Εβραϊκή κοινότητα της Ελλάδος μετά την Αθήνα. Διατηρεί τη Συναγωγή *Μοναστηριωτών* και τη Γιαντ Λεζικαρόν, Δημοτικό Σχολείο *Ταλμούδ Τορά Αγκαδόλ*, Γηροκομείο *Σαούλ Μοδιάνο*, Εβραϊκό Μουσείο, Κοινοτικό Κέντρο. Τον Ιανουάριο του 2018 θεμελιώθηκε στη Θεσσαλονίκη Μουσείο Ολοκαυτώματος Ελλάδος και Εκπαιδευτικό Κέντρο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η πόλη μας αποδεικνύεται και σε αυτή την περίπτωση ο, τι είναι μια φιλόξενη πόλη όπου ο καθένας μπορεί να βρει την θέση του και να γίνει ένα μέσα στο σύνολό της!

Εικόνα 4: Εκκλησία Αγίου Δημητρίου

Εικόνα 6: Μέκκα, το ιερότερο τέμενος

Εικόνα 5: Ιουδαϊκή συναγωγή

Στην Θεσσαλονίκη πλέον έχουν αναπτυχθεί νέες κοινότητες απο διάφορα μέρη του κόσμου με αποτέλεσμα περισσότερες θρησκείες πέρα από τη Χριστιανική, Μουσουλμανική και τον Ιουδαϊσμό να αποκτήσουν τους ναούς τους για να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Υπάρχουν εδώ και αρκετά χρόνια τόποι λατρείας π.χ. για [Καθολικούς, Πεντηκοστιανούς, Ευαγγελιστές, Μάρτυρες του Ιαχωβά, Βουδιστές] και αυτό είναι κάτι που μαρτυρά την πολυπολιτισμικότητα της πόλης μας.

Μαλένα Έρα

Στέλλα Λαμπρινή

Στ2 6